

015 Klein restaurant - Palmzondag

Vooraf

Alle Mondriaan-teksten zijn, zoals hij het zelf noemt, ‘redeneerende uiteenzetting[en]’¹. De teksten [014] *De grote boulevards* en [015] *Klein restaurant - Palmzondag* zijn echter meer beschrijvend van aard. Binnen Mondriaans geschreven oeuvre nemen *De grote boulevards* en *Klein restaurant - Palmzondag* dan ook een bijzondere plaats in.

Bron

In Mondriaans nalatenschap² bevindt zich een manuscript met als titel *Klein restaurant - Palmzondag*. De tekst is met zwarte pen geschreven op acht - rechtsboven genummerde - velletjes ruitjespapier, die van een blocnote zijn gescheurd. Het laatste velletje is langer: Mondriaan heeft er een stuk aangeplakt. In het vervolg noemen we deze bron naar de vindplaats: manuscript ‘5a’. De bron is authentiek en geldt daarom als geautoriseerd. De tekst achten wij als voltooid, omdat deze Mondriaan ondertekend.

Basistekst en leestekst

De basis voor de leestekst is het manuscript ‘5a’ in het Holtzman Deposit.

Titel

De leestekst heeft dezelfde titel als het manuscript ‘5a’: *Klein restaurant - Palmzondag*.

Datering en ondertekening

Het manuscript ‘5a’ is onderaan pagina 8 gedateerd en ondertekend: ‘Paris - 12 Avril ‘20. Piet Mondriaan.’ 12 april 1920 is een maandag. De datering voor de leestekst is de datering van het manuscript: 12 april 1920³.

Ontstaan en publicatie

In de titel staat: ‘Palmzondag’; Palmpasen is een week voor Pasen. In 1920 viel Pasen op 4 en 5 april; 28 maart 1920 was Palmzondag. Vermoedelijk is Mondriaan op zondag 28 maart begonnen met de tekst *Klein restaurant - Palmzondag* en heeft hij er (met tussenpozen?) aan gewerkt tot 12 april 1920.

Op 1 april 1920 schrijft Mondriaan in een brief aan Theo van Doesburg⁴ voor het eerst over *Klein restaurant - Palmzondag*, hoewel de titel in de brief nog iets anders is: ‘Ik ben nu aan een stuk voor de N.Gr.⁵ ‘Palmzondag - (Klein restaurant)’. Dat restaurant waar wij aten. Nu zitten ze buiten en binnen buiten achter de groene palmen in bakken en de heele voorkant open. Erg leuk. Dat etensuur is zoowat ’t hoogtepunt van mijn dag! Toch zaten ook wij er leuk, heh Does? Wat hebben we dikwijls gelachen.’

In een volgende brief aan Theo (11 april 1920) laat Mondriaan weten dat *Klein restaurant - Palmzondag* klaar is: ‘Ik heb nog niets gehoord⁶ maar heb nu ’t stuk ‘Klein-restaurant, Palmzondag’ af zal ’t uitschrijven en zenden. Ik geloof dat ’t is zooals jij me schrijft; ’t ondersteunt mijn werk en de beweging.’

Omdat hij van *De Nieuwe Amsterdammer* niets hoort, vraagt Mondriaan aan Van Doesburg naar welk tijdschrift hij het artikel *Klein restaurant - Palmzondag* het beste kan toesturen. Hij schrijft (begin mei 1920): ‘Zou ik nu a/d Gids ’t Kleine Restaurant sturen of er eerst over schrijven? De Oude Gr.⁸ lijkt me niet geschikt. Wilt je me ’t artikel terugzenden, ik geloof dat ’t beter is ’t zelf van hier te zenden. En meldt je me nu nog even wat je denkt: direct zenden of eerst schrijven? [...] Ik zie nu dat ’t de nieuwe Gids is. Zou ’t niet beter zijn nu te sturen?’

Een tijdje later (16 mei 1920) vraagt Mondriaan Van Doesburg opnieuw om raad en hij schrijft: ‘Later dacht ik zou ’t Tijdschrift voor Wijsbegeerte nog niet geschikter zijn dan de N. Gids voor mijn

¹ Brief aan Van Deyssel (28 juni 1920); vindplaats brieven aan Van Deyssel: RKD-MCP – 24.

De autobiografische teksten zijn ook niet beredenerend van aard (003, 053, 076, 077, 078, 079, 080, 093, 098 en 102).

² Holtzman Deposit: Box 1, Folder 5a.

³ Mondriaan woonde april 1920 in Parijs, 5 Rue de Coumiers.

⁴ Theo van Doesburg (1883-1931), Nederlands kunstenaar, schrijver en redacteur van *De Stijl*; vindplaats brieven aan Van Doesburg: RKD-MCP – 25-28.

⁵ ‘N.Gr.’ = ‘de Nieuwe Groene’ = ‘de Mosgroene’ = ‘de Nieuwe Groene Amsterdammer’ = *De Nieuwe Amsterdammer*.

⁶ Waarschijnlijk wachtte Mondriaan op antwoord van Wiessing, redacteur van *De Nieuwe Amsterdammer*.

⁷ Briefkaart; poststempel onleesbaar; vermoedelijk ‘begin mei 1920’.

⁸ ‘de Oude Gr.’ = ‘de Oude Groene’ = ‘de Groene’ = ‘de Groene Amsterdammer’ = *De Amsterdammer*.

dingen. Ik zal nog een paar dagen wachten met schrijven want je antwoord is misschien al onderweg. Dan kan je me nog een kaart nazenden. Hoor ik van niets dan stuur ik 't Klein-Restaurant naar 't adres dat je me aanraadt: de Gids of de N. Gids.'

Weer een paar dagen later vraagt Mondriaan in een brief aan Van Doesburg (19 mei 1920): 'Schrijf me maar niet 't adres van de N. Gids want daar hoort mijn werk niet. Zal ik Tijdschrift v. Wijsb. of Oude Gids probeeren? Maar ik zal wel in 't Getij of zoo te land moeten komen. Maar dan laten we 't zelf drukken, pot v.d.'

Mondriaan doet in juni (1920) een eerste poging om *Klein restaurant - Palmzondag* geplaatst te krijgen. Hij stuurt een briefje naar de redactie van *De Gids* (1 juni 1920)⁹: 'Weldelgeboren heer, Zoudt U me willen berichten of er in 'De Gids' plaats zou zijn voor een artikel van me, in de geest van 't boulevard-artikel dat laatst in de N.Groene verscheen? 't Heet 'Klein Restaurant - Palmzondag'. En zoudt U me willen melden hoeveel 't blad honoreert? U bij voorbaat dankende, Piet Mondriaan.'

Blijkbaar reageert *De Gids* positief, want Mondriaan schrijft in een brief aan Van Doesburg (12 juni 1920): 'Inliggende briefkaart kreeg ik van 'de Gids', ik heb 't stuk gestuurd.' *Klein restaurant - Palmzondag* is echter nooit verschenen in *De Gids*.

Een tweede poging om *Klein restaurant - Palmzondag* geplaatst te krijgen, onderneemt Mondriaan op aanraden van Stieltjes¹⁰. Deze keer stuurt hij een brief naar *De Nieuwe Gids*. Hij schrijft op 28 juni 1920 aan Van Deyssel¹¹: '[...] en zou u graag mijn ideeën betreffende 't nieuwe in kunst meer doen kennen. Want uit mijn litterair werk blijkt dit nog niet geheel omdat het nog zoo onvolmaakt is. Toch sluit ik hierbij een tweede proeve in welke ik niet geplaatst kon krijgen: ik durf het U voor de Nieuwe Gids niet aan te bieden.' Mondriaan zegt in deze brief dat hij *Klein restaurant - Palmzondag* niet geplaatst kon krijgen. Hij doelt hier waarschijnlijk op de poging het in *De Gids* geplaatst te krijgen. De laatste zin is wat cryptisch: 'ik durf het U voor de Nieuwe Gids niet¹² aan te bieden'. Is dit bescheidenheid, tactiek of stille hoop?

Mondriaan schrijft op 23 augustus 1920 aan Van Doesburg wat hij op dezelfde dag aan *De Nieuwe Gids* (Van Deyssel) heeft geschreven: 'Weledelgeboren Heer, Zeer vereerd ben ik met hetgeen U schrijft: dat U mijn artikel wel geschikt acht om in het tijdschrift de Nieuwe Gids te worden geplaatst. Het kan echter nog twee jaar duren - In Holland schijnt men met eeuwen te rekenen: over twee jaar schrijf ik wel weer anders. Ik doe nu maar geen moeite meer om 't te plaatsen. Het 'beredeneerartikel' waarover ik U indertijd schreef vindt dus ook geen plaats in de Nieuwe Gids, voorloopig. Toch stel ik er ten zeerste prijs op dat U er kennis mēe wil maken en zal U berichten wanneer het, in 't Fransch, hier in een revue uitkomt. Misschien wilt U 't dan in de Nieuwe Gids weer bespreken. Wilt U het Klein Restaurant weer repatriiseeren? Ik zal U dan de port terug zenden, nu weet ik niet hoeveel die bedragen zal. Nogmaals veel dank voor Uw attentie. Hoogachtend P.M. Klotenboel. Wat zeg je er van? Dadas? Ik bedoel van inliggende briefkaart. Laat de N. Gids maar verrekken. Ik stuur 't nu ook niet aan van Deyssel, zooals je ziet. Deze brief is naar van Deyssel.' De brief aan Van Deyssel is netjes ondetekend met 'Hoogachtend Piet Mondriaan'; de rest van de brief is natuurlijk alleen voor Van Doesburg bestemd.

In een brief aan Bob Oud (25 augustus 1920) herhaalt Mondriaan de briefwisseling tussen hem en Van Deyssel: 'Van Deyssel zond me een briefkaart dat hij mijn stukje Klein Restaurant welgeschikt voor de N. Gids vond maar dat 't wel 2 jaar kon duren eer 't geplaatst werd - als de andere 't namelijk ook geschikt vonden. Ik schreef dat men in Holland met eeuwen scheen te rekenen en dat ik over 2 jaar wel weer anders zou schrijven en dat ik dus mijn stuk over de verschillende kunsten hem ook maar niet zou zenden.'

Bijna twee jaar later (februari 1922¹³) schrijft Mondriaan aan Van Doesburg nog iets over het restaurant uit *Klein restaurant - Palmzondag*: 'Die 'Alexandre'¹⁴ was niet slechter of een beter dan veel restaurants, ze zijn alle zoo dat je op den duur een maagkwaal krijgt (dit zegt men, ik geloof 't daarom niet, misschien als je er veel plats eet) of niet genoeg. En hun moeite en kosten moet toch betaald worden, daarom is 't nog duur.'

Klein restaurant - Palmzondag is tijdens Mondriaans leven niet gepubliceerd.

Reacties van tijdgenoten

Klein restaurant - Palmzondag is pas na Mondriaans dood gepubliceerd.

⁹ Vindplaats brieven aan *De Gids*: RKD-MCP – 36.

¹⁰ Wim en Tonia Stieltjes, vrienden van Mondriaan.

¹¹ Lodewijk van Deyssel (ps. Karel Alberdingk Thijm) (1864-1952), Nederlands schrijver en redacteur van *De Nieuwe Gids*

¹² Onderstreping van ons.

¹³ Ongedateerd; vermoedelijk 'februari 1922'.

¹⁴ De naam van het restaurant in *Klein restaurant - Palmzondag*.

Bijzondere woorden

Mondriaan noemt in *Klein restaurant - Palmzondag* verschillende Franse woorden die enige toelichting nodig hebben:

- 'Intran' is een afkorting voor de Franse krant 'l'Intransigeant'.
- Endimanché komt van 's'endimancher' (in het Nederlands: zondagse kleren aantrekken).
- 'Alexandre' is waarschijnlijk de naam van een restaurant.
- 'Une chopine de rouge' is een oude maat voor vloeistoffen (ca. ½ liter).
- 'Une religieuse' is een 'gâteau monté' (hoog taartje).
- 'Barrière' is een benaming voor een 'porte d'entrée d'une ville'.
- 'de kerk van Montrouge', waarschijnlijk bedoelt Mondriaan de kerk Saint Pierre de Montrouge; de kerk staat aan het kruispunt van drie wegen: Avenue du Général Leclerc, Avenue du Maine en Rue d'Alésia. Mondriaan woonde van 1 november 1919 tot 22 oktober 1921 in de Rue de Coulmier, dichtbij de Saint Pierre de Montrouge.
- 'Un mendiant' is ook een 'dessert composé de figues sèches, raisins, amandes, noisette'.
- 'Fusain' heet in het Nederlands 'kardinaalsmuts' (plant).
- 'Rameau' wordt gebruikt in 'dimanche de Rameaux': Palmzondag.
- 'Buis' is in het Nederlands: palmtak.
- 'Apache' is een 'malfaiteur, bandit', maar ook een dans in Parijse straatcultuur in het begin van de twintigste eeuw.
- 'Pepsine' is 'un des enzymes du suc gastrique' ('vinum pepsini' bevordert de spijsvertering).
- 'Charbon naftalé granulé' is (waarschijnlijk) een maagtablet op basis van koolstof.
- 'Cœur à la crème' is een dessert op basis van crème fraîche, slagroom en aardbeien in de vorm van een hart.

Schilderijen ontstaan tijdens schrijfperiode

Mondriaan heeft aan de tekst *Klein restaurant - Palmzondag* van 28 maart tot 12 april 1920 gewerkt. Volgens de Catalogue Raisonné vervaardigde Mondriaan in 1920 elf schilderijen: B104-B114¹⁵. Hij zal tijdens de periode van het schrijven aan *Klein restaurant - Palmzondag* met één of meer van deze schilderijen bezig zijn geweest.

---

¹⁵ CRII: 276-285.